

RELAȚIILE LUI C. A. POLICHRONIE CU CEROURILE ȘTIINȚIFICE DIN UNGARIA ÎN ANUL 1875.

dr. G. Málnási

Multe detalii ale vieții lui C. A. Polichronie nu se cunosc. G. Brătescu biograful devotat al lui Polichronie, a reușit să stabilească unele date biografice, ca anul aproximativ al nașterii (în jur de 1845), deducându-l din alte acte oficiale. Cele mai elocvente documente ale vieții sînt însă operele sale. Acestea ni-l prezintă ca pe unul dintre cei mai remarcabili reprezentanți ai științei medicale românești din secolul al XIX-lea, atît în țară cît și peste hotare. Naturalist progresist, C. A. Polichronie a fost unul dintre pionierii școlii nerviste în medicina română, fiziolog experimentator, activînd în spiritul concepțiilor lui Claude Bernard, Paul Bert și Alfred Vulpian maeștrii săi de la Paris (1, 2, 3). A murit după toate probabilitățile după anul 1879.

Se pare că nici lista publicațiilor sale nu este completă, nici apariția lor cronologică nu este bine stabilită. După datele lui G. Brătescu, numele lui C. A. Polichronie apare pentru prima oară în presa științifică în septembrie 1876, în paginile revistei România Medicală (2).

Relațiile lui C. A. Polichronie cu cerourile științifice din Ungaria pînă în prezent nu ne-au fost cunoscute. În volumul „Programul și lucrările celei de a XVIII-a adunării generale a medicilor și naturaliștilor maghiari, Vilcele, 27 August — 5 Septembrie 1875“, publicat la Budapesta în 1876, sub redacția lui Gyula Gerlőczy și Géza Dulácska, am găsit unele date noi privind activitatea lui C. A. Polichronie în Ungaria (4).

Lucrările celei de a XVIII-a adunări de la Vilcele — eveniment însemnat în viața culturală — s-au desfășurat nu numai la Vilcele, dar și la Sfîntul Gheorghe-Tușnad, Tirgu-Secuiesc, Covasna, Zizin și Brașov.

În procesul verbal al adunării generale se atestă că doctorul C. A. Polichronie, laureat al Facultății de medicină din Paris, medic practician la București, a prezentat la Tușnad, la 1 septembrie, în ședința de după-amiază a secției de medicină și igienă, o conferință în limba franceză cu titlul: „Clima și apele din Tușnad și peștera Búdös de la Turia din punct de vedere fiziologic.“ Lucrarea a fost publicată în întregime în limba maghiară, în volumul sus-menționat al adunării generale, editat de tipografia Universității din Budapesta, în anul 1876.

Din lucrarea lui Polichronie aflăm că dînsul a petrecut doi ani la Tușnad, unde și-a desfășurat activitatea medicală și a cunoscut bine factorii terapeutici naturali — a vizitat în două rînduri peștera Búdös de la Turia — trecînd chiar la fața locului la executarea unor experiențe pe animale.

Polichronie arată că în expunerea sa va aborda două probleme:

I. Constatările sale privind efectul Băilor Tușnad.

II. Experiențele fiziologice executate în interiorul peșterii Búdös, utilizînd drept material experimental: cîini, pisici și păsări.

Afirmația lui C. A. Polichronie că a petrecut doi ani la Tușnad, se referă probabil la sezonul de vară din anii 1874 și 1875, căci din datele biografice publicate de G. Brătescu reiese că în anul 1874 dînsul se găsea încă la Paris pentru a obține doctoratul, teza sa fiind distinsă cu titlul de laureat al Facultății de medicină din Paris; întorcîndu-se în România cîștigă dreptul de liberă

practică a medicinei (ianuarie 1875) în București, iar la sfârșitul aceluiași an colaborează la înființarea institutului de vaccinuri din capitală (2).

Considerente bine întemeiate ne îndreptătesc să credem că, atât persoana, cât și activitatea lui C. A. Polichronie au fost bine cunoscute și mult apreciate de organizatorii sesiunii științifice din Vilcele, fapt ce reiese și din cuvintele introductive ale conferinței sale: „Fiind adinc impresionat de onoarea ce mi s-a făcut de Dv., adică de a fi invitat a participa la lucrările acestei atât de mult apreciate ședințe organizată de Dumneavoastră, ar fi fost din partea mea o lipsă de grațitudine să nu fac față invitației, mai ales că am venit cu mare plăcere, dar în același timp am simțit și datoria de a nu mă prezenta cu mina goală și că sînt obligat să Vă comunic cel puțin cîteva lucruri interesante în legătură cu aceste locuri unde ne aflăm în prezent.”

„În fața bunelor mele intenții s-a ivit greutatea de a nu cunoaște limba maghiară, ceea ce regret mult, dificultate înlăturată prin amabilitatea dumneavoastră, prin care mi-ați permis de a-mi ține expunerea în limba franceză.”

Se pare că Polichronie se afla la Tușnad înaintea ședinței, fapt ce reiese din propriile sale declarații, ca și din programul congresului din 1875 al medicilor și naturaliştilor maghiari (perioada 31 august — 2 septembrie).

În ziua de 31 august s-a plecat de la Vilcele la Sfîntul Gheorghe unde s-au ținut ședințele de comunicări pe secții. După-masă au fost vizitate Băile Maînaș, după care s-a plecat la Tușnad. În ziua de 1 septembrie au avut loc ședințe de comunicări pe secții la Tușnad. În ziua de 2 septembrie, dimineața s-a făcut o excursie la Lacul Sfînta Ana și peștera Bűdös din Turia; după masă oprire la Tirgu-Secuiesc.

Dar probabil, Polichronie nu s-a alăturat acestui grup de savanți călători (care reclamă o performanță turistică apreciabilă), fiindcă în conferința sa ținută la Tușnad, în ziua de 1 septembrie el însuși declară următoarele:

„În ziua de 31 august am vizitat peștera în societatea unor domni.” Putem conchide identitatea acestora pe baza conferinței prezentate la aceeași sesiune de Szabó Vazul, medic primar al județului Alba de Sus, pe teritoriul căruia se afla peștera (5). Din această conferință aflăm că datorită măsurilor luate de guvern, sub conducerea doctorului în medicină V. Knöpfler, președinte al adunării, pe platoul Bűdös se efectuează cercetări geologice și chimice, întreprinse de profesorii universitari din Cluj dr. Antal Koch (1843—1927) și de dr. Antal Fleischer (1845—1877), împreună cu profesorul geolog von Rath din Bonn „care condus de pasiunea cercetărilor științifice își completează aco. cunoștințele”. În anul 1875 A. Fleischer a fost conducătorul Catedrei de chimie, iar profesorul academician A. Koch șeful Catedrei de geologie a Universității din Cluj. În această perioadă ei au analizat apa izvoarelor minerale din jurul peșterii Bűdös de la Turia, precum și precipitațiile adunate pe pereții din interiorul peșterii. A. Fleischer a descoperit în anul 1875 că aceste ape și precipitații conțin acid sulfuric liber și de aceea pot fi socotite printre cele mai interesante rarități ale naturii. (Numai în unele riuri ale Americii, Rio-Vinaigre. Într-un izvor cald din Granada Nouă și în unele ape din Franceze și lava s-a mai demonstrat prezența acidului sulfuric liber). Pe baza acestei coincidențe în timp a cercetărilor cu activitatea lui Polichronie în peștera Turia, putem presupune că invitația medicului român la congres s-ar datora tocmai acestor doi savanți clujeni, ca și medicului șef de județ Vazul Szabó și doctorului Vilmos Knöpfler (1815—1882) medic primar, savant darvinist, fondatorul spitalului orașenesc din Tirgu Mureș, președintele adunării generale.

Din procesul verbal rezultă că, președintele ședinței de comunicări de la Tușnad a fost dr. Vazul Szabó. Procesul verbal menționează între altele: „Conferința dr. C. A. Polichronie, medic din Brașov, despre Tușnad și peștera Bűdös, prezentată în limba franceză, a fost primită cu vii aplauze de membrii secției.” Credem că Brașovul figurează în mod eronat ca domiciliu al doctorului Polichronie, deoarece în tabelul nominal al participanților la congres sub nr. 254 doctorul C. A. Polichronie

este înregistrat ca medic cu domiciliu în București. În rindul delegațiilor de onoare care au fost prezente la Vilcele, gimnaziul românesc din Brașov a fost reprezentat prin profesorii Iosif Légard și Henric Burches.

La adunarea generală din 1875 de la Vilcele, *Polichronie* a fost considerat ca reprezentant al României. Alături de dînsul au participat și medicul Ștefan Măcescu, profesor universitar, și Ioan Weisz, tipograf, ultimul luînd parte la lucrările secției de sociologie.

II.

„Clima și apele din Tușnad și peștera Búdös de la Turia din punct de vedere fiziologic“ prezentată la Tușnad în 1875 și publicată în limba maghiară în anul 1876 la Budapesta este singura lucrare a lui *Polichronie* din domeniul balneologiei cunoscută de noi. Unele date cuprinse în această lucrare aduc contribuții noi privind biografia sa, atestînd activitatea sa medicală desfășurată la Tușnad și cercetările sale experimentale în solfatarul de la Turia. *Polichronie* a cunoscut din experiențe personale efectul terapeutic al apelor carbogazoase sulfatate de la Tușnad în tratamentul afecțiunilor gastro-intestinale. „Aceste ape pot fi folosite cu succes în acest scop“ — scrie el. „M-am convins de acest lucru personal din propriile mele experiențe și aș putea documenta aserțiunea mea prin prezentarea a mai multor cazuri vindecate“. *Polichronie* accentuează efectul excelent al apelor feruginoase din Tușnad în tratamentul „bolilor osoase la copii, atît de răspîndite în zilele noastre“. De asemenea subliniază că: „e necesar ca bolnavul să se adreseze medicului pentru a se asigura dacă folosirea acestor ape feroase nu-i va provoca mai multe pagube decît foloase. Medicul, înainte de a prescrie cure de băut cu aceste ape trebuie să-și examineze pacientul pentru a se asigura dacă nu suferă de tuberculoză pulmonară sau dacă nu are predispoziție pentru această boală, căci am constatat cu mult regret că bolnavii suferind de tuberculoză pulmonară în cursul curelor cu aceste ape deseori fac hemoptizii grave.“ Pentru bolnavii cu tuberculoză pulmonară *Polichronie* recomandă aeroterapia din Tușnad, clima lui favorabilă și curele cu zer și lapte de capră, mult utilizate pe atunci în această stațiune balneară.

În legătură cu tratamentul balnear al nevrozelor arată: „Dintre pacienții mei, o bolnavă cu mialgie dorsală, avea convingerea greșită că suferă de tuberculoză pulmonară. Bolnava a rezistat oricărui tratament aplicat în prealabil, pînă în cele din urmă mai mulți colegi, împreună cu mine, i-am recomandat o cură balneară la Tușnad și bolnava noastră s-a vindecat după 21 de băi. Aș putea să prezint și alte cazuri și să insist asupra altor boli care s-au vindecat aici.“

„Tușnadul are mari perspective — scrie *Polichronie*. Fericită este țara care posedă o asemenea comoară. Cred că nu va trebui să insist prea mult în încurajarea colegilor mei ca — așa cum procedez eu într-o altă țară — să-și îndrume pacienții la aceste băi a căror valoare abia o putem aprecia îndeajuns.“

III.

Polichronie a întreprins în 1875 și cercetări experimentale în peștera (solfatarul) de la Turia. Despre aceste cercetări din peștera Búdös — a vorbit la Tușnad: „cercetările mele de fiziologie le voi continua în laboratorul meu, iar rezultatele — după ce le-am prezentat la Société Biologique din Paris — le voi publica în literatura de specialitate din Franța“.

„În peșteră se degajă hidrogen sulfurat, despre care știti că prin toxicitatea lui periclitează respirația... Am avut ocazia să mă conving de prezența acestui gaz chiar cu ocazia primei mele vizite, cînd apropiindu-mă de gura peșterii s-a și trezit în mine pasiunea cercetării în vederea întreprinderii unor

experiențe." Cu atât mai mult, cu cât „în peșteră, pînă în prezent și-au pierdut viața mai multe persoane, care în mod neațent au pătruns în interiorul ei. Căutînd un remediu pentru afecțiunile reumatismale, nefiînd destul de precauți, au inspirat profund acest gaz toxic și în consecință peste cîteva minute în mod inevitabil au murit, cu toate că se poate staționa fără risc în interiorul peșterii alți timp cit putem să ne reținem respirația, precum am procedat și eu, dovadă că sînt prezent aici...".

Polichronie a studiat patogeneza asfixiei — provocată de gazele din peștera de la Turia — precum și leziunile anatomopatologice observate la animalele de experiență, succumbate prin asfixie (ciîni, pisici, păsări). „Am efectuat aceste experiențe pe mai multe animale și cînd am constatat că li se apropie sfîrșitul, le-am scos din peșteră, căutînd să le resuscit prin procedeul de insuflare și alte metode cunoscute, fără să reușesc însă, exceptînd doar cazul unei singure păsări. Pe baza acestor constatări am ajuns la concluzia că asfixia provocată de aceste gaze este mai periculoasă decît cea cauzată de acidul carbonic, dat fiind că un animal expus doar scurt timp acțiunii acestui gaz din urmă poate să fie resuscitat cu mare șansă, însă ciînela ținut timp de 10—15 minute în atmosfera toxică a peșterii este iremediabil condamnat. Procedînd la autopsia animalelor decedate am constatat că plămînul lor este atelectazic, colabat și strîns lipit de peretele toracic posterior, prezentînd pete negre provocate de efectul hidrogenului sulfurat. Dorînd să continuu cercetările mele, am lăsat în peșteră cadavrul unei pisici, al unui ciîne și a doi pui. Voi proceda la continuarea cercetărilor în laboratorul meu, publicînd ulterior rezultatele". *Polichronie* își termină comunicarea cu promisiunea că, aceste rezultate vor fi aduse și la cunoștința cercetătorilor maghiari, membri ai societății care a organizat consfătuirea.

Nu știm dacă în cele din urmă *Polichronie* a reușit să realizeze aceste cercetări. Primele sale publicații apar în luna septembrie a anului 1876 în România medicală și Gazeta medico-chirurgicală, iar începînd cu anul 1877 în Revue médicale roumaine, prima revistă medicală română în limbă străină, a cărei fondator și editor a fost.

Se pare că în ordine cronologică „Clima și apele din Tușnad și peștera Búdös de la Turia din punct de vedere fiziologic" este prima publicație a lui *Polichronie*, apărută în limba maghiară la Budapesta, în anul 1876, după întoarcerea sa de la Paris.

Polichronie a fost primul și pînă în prezent singurul experimentator care a întreprins cercetări pe animale în solfatarul de la Turia. Obiectivul său, acela de a cerceta efectul fiziopatologic al gazelor din peșteră poate suscita interes și azi și ar fi de dorit să reluăm seria experiențelor sale întrerupte mai bine de un secol. Ar merita să fie realizată și propunerea sa ca aceste gaze să fie adunate în bazine mari, cu ajutorul unor conducte adecvate, pentru a putea fi folosite sistematic în scop terapeutic — așa cum au mai fost utilizate în scop industrial, în anul 1892, fiind conduse de la o distanță de 4 km în prima fabrică de acid carbonic din Ardeal.

IV.

Disponem de puține date privind viața și personalitatea lui C. A. *Polichronie*. Caracterul original al conferinței sale de la Tușnad reflectă atât personalitatea sa medicală, cît și unele date din biografia și planurile sale de viitor. Iată cuvintele sale de încheiere: „... luați în considerare că cercetările mele sînt în curs, iar concluziile sînt încă nesistematizate. Cu ocazia sesiunii din anul viitor mă voi prezenta bucuros să completez aceste lipsuri și astfel revăzîndu-ne, să vă aduc somnul recunoștinței pentru bunăvoința ce mi-ați arătat-o, sentiment care îmi va permite să-mi reamintesc totdeauna de această mult stimată asociație, care onorîndu-mă pe mine cu afectuoasa sa invitație, în persoana mea a onorat România."

Nu deținem informații cu privire la relațiile ulterioare ale lui C. A. Polichronie cu cercurile științifice din Ungaria. Invitându-l să ia parte la lucrările congresului, publicându-i lucrarea, inserându-i numele alături de cel al participanților, cea de a XVIII-a adunare generală a medicilor și naturaliștilor maghiari din 1875, a contribuit cu date noi la viața și activitatea lui Polichronie.

În legătură cu Polichronie dorim să notăm că a fost un luptător pentru libertate, participând la războiul franco-german, din 1870—1871, în calitate de medic chirurg voluntar în armata franceză și a fost decorat cu medalia de argint. Abia întors în România de la Tușnad, s-a prezentat benevol ca luptător în războiul de independență din 1877—1878.

În anul 1879 C. A. Polichronie s-a stabilit probabil din nou la Paris și de atunci nu mai avem date sigure asupra lui. S-ar putea ca Tușnadul să fi fost singura stațiune caldă a vieții sale zbuciumate și — cine poate ști! — eventual și marea lui satisfacție!

Sosit la redacție: 28 aprilie, 1970.

Bibliografie

1. BRĂTESCU G.: C. A. Polichronie. Neurologie Psihiatrie și Neurochirurgie (1961), 3;
2. BRĂTESCU G.: Un reprezentant al materialismului naturalist, doctorul C. A. Polichronie. Cercetări filozofice, (1963), 10, 4, 957;
3. GOMOIU V.: Repertoriu de medici, farmaciști, veterinari (personalul sanitar) din Ținuturile Românești (1938), Vol. I.;
4. C. A. POLICHORNIE: Clima și apele din Tușnad și peștera Búdös de la Turia din punct de vedere fiziologic. În volumul: Programul și lucrările celei de a XVIII-a adunări generale a medicilor și naturaliștilor maghiari, Vîcele, 27 august — 5 septembrie 1875, redactat de Gerloczy Gyula și Duácska Géza, Budapesta 1876, Tipografia Universității Maghiare Regale, pag. 164—167 (în limba maghiară);
5. SZABÓ V.: Izvoarele de la Vîcele și peștera Búdös. Ibidem, pag. 91—99 (în limba maghiară).